

TLAČOVÁ SPRÁVA z agentúry EÚ pre drogy v Lisabone

VÝROČNÁ SPRÁVA 2008: RÔZNORODÝ OBRAZ O STIMULAČNÝCH DROGÁCH

Trendy v užívaní amfetamínu a extázy sú stabilné, ale užívanie kokainu naďalej stúpa

(6.11.2008, LISABON **EMBARGO 10:00 CET**) Stimulačné drogy — akými sú napríklad amfetamíny, extáza a kokain — sú dnes po kanabise druhým najbežnejšie konzumovaným typom drog v Európe. V rámci tejto skupiny drog však údaje poskytujú veľmi rôznorodý obraz, pokiaľ ide o prevalenciu, trendy a vývoj na trhu. Toto vyhlásenie vydala dnes **agentúra EÚ pre drogy (EMCDDA)** pri príležitosti uverejnenia svojej **Výročnej správy 2008: stav drogovej problematiky v Európe** v Bruseli.

Odhaduje sa, že vo svojom živote vyskúšalo kokain asi 12 miliónov Európanov (vo veku 15 až 64 rokov) v porovnaní s približne 11 miliónmi tých, ktorí skúsili amfetamíny a s 9,5 miliónmi užívateľov extázy. Najnovšie európske údaje potvrdzujú správy o stabilizácii alebo dokonca klesajúcom trende užívania amfetamínov a extázy, poukazujú však na pokračujúci nárast užívania kokainu, aj keď v malom počte krajín. Dnes sa predkladá aj nový obraz rozdelenia trhu v Európe v prípade nezákonných stimulancií (pozri mapu v kapitole 4).

Amfetamíny a extáza: stabilná situácia

Za posledný rok asi 2 milióny mladých Európanov (15 až 34 rokov) vyskúšalo amfetamíny a asi 2,5 milióna skúsilo extázu. Dnešná správa poukazuje v tejto skupine na stabilný až klesajúci trend od roku 2003 v užívaní amfetamínov za posledný rok (obrázky GPS-8, i; GPS-23, i, ii) a v priemere každý rok uvádza ich užitie 1,3 % mladých dospelých. Užívanie extázy za posledný rok medzi mladými dospelými si zachováva zväčša stabilnú úroveň v posledných piatich rokoch, aj keď sa zaznamenali niektoré malé nárasty i poklesy. V priemere 1,8 % mladých dospelých uviedlo, že v poslednom roku užilo extázu, aj keď sa za týmto číslom skrývajú značné rozdiely medzi jednotlivými krajinami. Údaje z prieskumu na školách v **Českej republike, Španielsku, Švédsku a Spojenom kráľovstve** tiež ukazujú, že v užívaní amfetamínov i extázy medzi 15 až 16-ročnými (tabuľka EYE-3) je situácia stabilná alebo sa zaznamenal mierny pokles.

Užívanie kokainu ďalej stúpa

Za posledný rok vyskúšalo kokain asi 3,5 milióna mladých Európanov (15 až 34 rokov) a asi 1,5 milióna za posledný mesiac. Sedem krajín uvádza v najnovších prieskumoch (2005 – 2007) stúpajúci trend v užívaní za posledný rok (obrázok 5, kapitola 5; obrázok GPS-14, i). V krajinách s vysokou prevalenciou, ako napríklad **Dánsko, Španielsko, Írsko, Taliansko a Spojené kráľovstvo**, sa údaje o prevalencii za minulý rok medzi mladými dospelými pohybovali od 3 % do 5,5 %. Pokračuje aj stúpajúci trend v dopyte po liečbe z dôvodu užívania kokainu. Od roku 2002 do roku 2006 počet nových klientov, ktorí požadovali takúto liečbu vzrástol z 13 000 na takmer 30 000 (obrázok TDI-1, ii). **EMCDDA** zaznamenalo v roku 2006 asi 500 úmrtí súvisiacich s užívaním kokainu. (Pozri ďalej v texte údaje o záchytochí).

Rozdelený európsky trh so stimulanciami: potrebná je holistická reakcia

Kokain v súčasnosti dominuje na trhu s nezákonnými stimulanciami v západnej a južnej Európe, zatiaľ čo inde je jeho užívanie a dostupnosť vo všeobecnosti na pomerne nízkej úrovni. Vo väčšine členských štátov severnej, strednej a východnej Európy, najmä v krajinách, ktoré sa pripojili k EÚ od roku 2004, si amfetamíny ako prevládajúci stimulant zachovávajú pevnú pozíciu (mapa, kap. 4). Užívanie metamfetamínu — drogy, ktorá

spôsobuje značné problémy mimo Európy — zostáva obmedzený v rámci **EÚ** až na **Českú republiku** a **Slovensko**, ale jeho dostupnosť alebo užívanie sporadicky uvádzajú aj iné krajiny.

Kvôli podobnostiam v prostrediach, kde sa užívajú, a dôvodoch ich užívania, sa kokaín a amfetamíny môžu do určitej miery považovať za tzv. konkurenčné produkty na európskom trhu s nezákonnými drogami. „Vzájomné pôsobenie medzi rôznymi drogami, ktoré majú na užívateľov rovnaký účinok, zostáva dôležitou oblasťou, ktorú je potrebné skúmať“, hovorí **predseda EMCDDA Marcel Reimen**. „Súčasný obraz rozdeleného trhu ukazuje, že musíme prijať skôr holistický prístup k stimuláciám, než sa zameriavať na jednotlivé látky. Existuje potenciálne riziko, že úspechy pri znižovaní dostupnosti jednej drogy, by sa mohli jednoducho skončiť tým, že užívatelia prejdú k inej“.

Okrem iného v dnešnej správe...

KANABIS: „Jasnejšie signály“, že popularita by mohla klesať

Približne štvrtina všetkých Európanov alebo okolo 71 miliónov (15 až 64 rokov) vyskúšala počas svojho života kanabis a asi 7 % (23 miliónov) ho užilo v poslednom roku, čím zostáva najbežnejšie užívanou nezákonnou drogou v Európe. Na niektorých dôležitých trhoch, tvrdí **EMCDDA**, sa však teraz objavujú „jasnejšie signály“ klesajúcej popularity, ktoré podporujú analýzu predloženú v minuloročnej *výročnej správe*.

Odhaduje sa, že asi 17,5 milióna mladých Európanov (15 až 34 rokov) za posledný rok užilo kanabis. Z najnovších údajov z národných prieskumov o minuloročnom užívaní kanabisu v tejto skupine vyplýva, že dochádza k stabilizácii alebo poklesu vo väčšine krajín, ktoré poskytli údaje (obrázok 4, kapitola 3; obrázok GPS-4, i), pričom v priemere 13 % mladých dospelých v Európe užilo drogu v minulom roku. Celoživotné a ťažké užívanie kanabisu medzi 15-ročnými žiakmi vo väčšine krajín **EÚ** sa ukazuje tiež ako stabilné alebo klesajúce (prieskumy HBSC*; obrázky EYE-4 and EYE-5). V **Spojenom kráľovstve**, ktoré vynikalo vysokou úrovňou užívania kanabisu, je v populačných prieskumoch viditeľný stály zostupný trend, predovšetkým u mladších vekových skupín (obrázok GPS-10).

„Trendy v počte pravidelných a intenzívnych užívateľov kanabisu sa však môžu pohybovať nezávisle od prevalencie kanabisu u celkovej populácie“, hovorí **riaditeľ EMCDDA Wolfgang Götz**. Odhaduje sa, že asi 4 milióny dospelých v Európe (15 až 64 rokov) užíva kanabis denne alebo takmer denne. Spomedzi odhadovaných 160 000 nových dopytov po liečbe z dôvodu užívania drog uvedených v roku 2006, kanabisoví klienti predstavovali druhú najväčšiu skupinu (28 %) po heroíne (35 %) (obrázok TDI-2, i).

PONUKA: DYNAMICKÉ TRHY SI VYŽADUJÚ DYNAMICKÉ REAKCIE

„Ponuka drog smerom do Európy i v rámci nej sa naďalej vyvíja“, hovorí **Wolfgang Götz**, „a spolu s inováciami na trhu sa stávajú dôležitými výzvami pre súčasné stratégie v oblasti kontroly a verejného zdravia“. K významným inováciám patria: rastúci objem domácej výroby kanabisu v rámci Európy; väčšie množstvo správ o zneužívaní syntetických opiátov a nezákonnej výrobe, prudký nárast online trhu podporujúceho tzv. legálne povzbudzovače a lieky, ako aj vplyv výroby syntetických drog na životné prostredie. V dnešnej správe sa poukazuje aj na pašovanie kokaínu cez západnú Afriku a na druhej strane úsilie medzinárodného spoločenstva o podporu tohto regiónu.

Pašovanie kokaínu: západná Afrika — stredobod aktivít a nové cesty vo východnej Európe

Odhaduje sa, že takmer štvrtina kokaínu pašovaného do Európy v roku 2007 prešla cez **západnú Afriku** (UNODC, 2008), ktorá sa za posledné roky stala stredobodom pašovania kokaínu. Kokaín vstupuje do Európy mnohými cestami, pričom hlavnou tranzitnou zónou zostáva naďalej **Karibik**. Predpokladá sa však, že dramatický nárast pašovania západoafrickými trasami prispel k zvýšenej dostupnosti a poklesu ceny tejto drogy a zároveň posilnil úlohu **Pyrenejského polostrova** ako hlavného vstupného bodu do **EÚ**. Zo 121 ton kokaínu zachyteného v Európe v roku 2006 sa 28 % zadržalo v **Portugalsku** a 41 % v **Španielsku**. (Na porovnanie v roku 2005 to bolo 17 %, resp. 46 %). V roku 2006 bolo v Európe 72 700 záchytov, viac ako polovica v **Španielsku** (58 %) a 2 % v **Portugalsku** (tabuľka SZR-9, SZR-10).

Najnovšie správy o dovoze kokaínu **cez východoeurópske krajiny (Bulharsko, Estónsko, Lotyšsko, Litva, Rumunsko, Rusko)** by mohli byť signálom vývoja nových obchodných ciest. S nárastom užívania kokaínu sa väčšie úsilie sústreďuje na zachytenie, pričom kľúčovú úlohu pri zameraní na transatlantické zásielky zohráva MAOC-N (Námorné centrum operácií a analýz) so sídlom v Lisabone a nové Koordinačné centrum boja proti drogám v Stredomorí, CECLAD-M (*Centre de Coordination de la Lutte Anti-Drogue en Méditerranée*) v Toulone, ktoré sa má zamerať na pašovanie v tejto oblasti.

Mapovanie domácej výroby kanabisu je „veľkou neznámou“

Dnešná správa poukazuje aj na domácu výrobu kanabisu v Európe a zo správ z členských štátov vyplýva, že sa to „už nemôže považovať za okrajovú záležitosť“. Kanabisová živica väčšinou z Maroka bola historicky dominantným produktom v mnohých krajinách EÚ. Avšak domáca výroba rastlinného kanabisu je v Európe v niektorých krajinách na vzostupe od začiatku resp. od polovice deväťdesiatych rokov a v súčasnosti sa zaznamenáva prechod od živice k lokálne pestovanému rastlinnému kanabisu. V roku 2006 sa v Európe zachytilo okolo 2,3 milióna rastlín kanabisu.

Väčšina európskych krajín uvádza v súčasnosti miestnu výrobu kanabisu, počnúc pestovaním v malom rozsahu pre osobné použitie až po veľké plantáže na komerčné účely. Miestna výroba predstavuje dôležitú výzvu pre orgány činné v trestnom konaní, pretože nedochádza k cezhraničnému pašovaniu a výrobné miesta sa nachádzajú v blízkosti spotrebiteľa a dajú sa pomerne ľahko ukryť. **EMCDDA** poukázalo na to, že nedostatok údajov o tejto oblasti je slabou stránkou a centrum začalo mapovaciu štúdiu na posúdenie rozsahu a relatívneho trhového podielu doma vypestovaného rastlinného kanabisu.

Viac ako 200 psychoaktívnych látok propagovaných online obchodmi

EMCDDA tiež uvádza, že podľa miniprieskumu 25 online obchodov v roku 2008, títo online maloobchodníci v Európe propagujú dnes viac ako 200 psychoaktívnych látok. Mnohé z týchto látok sa samozrejme propagujú ako tzv. legálne povzbudzovače, no v niektorých krajinách sa na obsah vzťahujú rovnaké zákony ako na kontrolované drogy a môžu znamenať sankcie. Vzhľadom na obmedzenú vzorku je potrebné výsledky interpretovať opatrne, ale ukazuje sa, že väčšina identifikovaných obchodov sa nachádza v **Spojenom kráľovstve a Holandsku** a v menšej miere v **Nemecku a Rakúsku**. Zo správy vyplýva, že počet online maloobchodníkov obchodujúcich s týmito produktmi rastie a že sa rýchlo prispôbujú novým snahám o kontrolu trhu.

K najbežnejšie predávaným látkam, ktoré sa predávajú ako tzv. legálne povzbudzovače patria: *Salvia divinorum*; kratom (*Mitragyna speciosa*); havajská ruža (*Argyreia nervosa*); halucinogénne huby a mnoho druhov tabletiiek predávaných ako alternatívy extázy (MDMA). Hlavná zložka syntetických tabletiiek sa propaguje ako benzylpiperazín (BZP), tieto tabletky však obsahujú aj celý rad rastlinných materiálov, polosyntetických alebo syntetických látok. Hodnotenie rizika benzylpiperazínu, ktoré vykonalo **EMCDDA**, viedlo v marci 2008 k rozhodnutiu Rady, ktorým sa krajinám stanovil jeden rok na podriadenie tejto drogy kontrolným mechanizmom. Niektoré krajiny zaviedli kontroly aj na *Salvia divinorum* a/alebo jej účinnú zložku *salvinorin A*.

Predseda EMCDDA Marcel Reimen povedal: „Tí, ktorí zakladajú svoje podnikanie na výrobe, pašovaní a predaji nezákonných drog, sú kreatívni, odhodlaní a pripravení využiť každú príležitosť na rozšírenie svojho trhu. Môže to byť prostredníctvom nových technológií alebo využívaním sociálnych problémov v niektorých častiach rozvojového sveta. Naše postupy musia byť rovnako kreatívne, ak chceme udržať krok s rozvíjajúcim trhom, ktorý neberie ohľad na následky pre jednotlivca, spoločnosť alebo životné prostredie“.

»»»»

Dnes uverejnené: Drogy a zraniteľné skupiny mladých ľudí

Členské štáty EÚ vo svojich politických stratégiách v drogovej a sociálnej oblasti na zníženie rizík potenciálnych problémov v dôsledku užívania drog čoraz viac uprednostňujú tzv. zraniteľné skupiny, v ktorých sa najčastejšie môžu tieto problémy vyskytovať. Na realizáciu dobre mienených krokov však treba väčší počet služieb. V dnes vydanom prehľade EMCDDA, tejto téme sa uvádza, že niektoré skupiny zraniteľných mladých ľudí (napr. deti v detských domovoch, mladí ľudia bez domova, tí, čo predčasne ukončili školskú dochádzku alebo záškoláci) sú náchylnejší na skoré užívanie drog ako ich rovesníci vyrastajúci v normálnych pomeroch a môžu rýchlejšie podľahnúť užívaniu drog. Informácie o profile týchto zraniteľných skupín a o miestach, kde sa vyskytujú, môžu slúžiť ako dôležitý vstupný bod pre stratégie prevencie a zásahy v boji proti drogám. Užívanie drog môže predstavovať len jeden z mnohých druhov správania, ktoré sa objavuje medzi zraniteľnými skupinami a je výzvou k vypracovaniu protidrogových politík na riešenie celého radu sociálnych faktorov, ktoré môžu zhoršovať, vyvolať alebo urýchliť zdravotné problémy v týchto skupinách. V dnešnej správe sa uvádzajú príklady osvedčených postupov.

Zhrnutie v 23 jazykoch sa nachádza na <http://www.emcdda.europa.eu/publications/selected-issues>

Poznámky:

Údaje uvedené vo *Výročnej správe 2008* sa vzťahujú na rok 2006 alebo posledný dostupný rok.

Čísla a tabuľky uvedené v tejto tlačovej správe sa nachádzajú v *Štatistickej ročenke za rok 2008*

<http://www.emcdda.europa.eu/stats08>

Informácie o a odkazy na všetky produkty, tlačové správy, služby a podujatia súvisiace s *výročnou správou* sú k dispozícii na: <http://www.emcdda.europa.eu/events/2008/annual-report>

* Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) <http://www.hbsc.org>